

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Навчально-науковий юридичний інститут
Кафедра теорії та історії держави і права

НАУКОВІ ОСНОВИ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Методичні рекомендації для самостійної підготовки студентів
до занять за спеціальністю 081 «Право»

Київ – 2018

УДК 340.11
Н72

*Затверджено на засіданні
кафедри теорії та історії держави і права
Навчально-наукового юридичного інституту
Національного авіаційного університету
(протокол № 1 від «16» січня 2018 р.)*

Укладачі: Р. А. Калюжний, Л. О. Шапенко

Рецензент: Колодій А. М., доктор юридичних наук, професор;
Шевченко А. Є., доктор юридичних наук, професор

Н72 **Наукові основи правотворчості та юридичної техніки:**
Методичні рекомендації для самостійної підготовки студентів до
занять за спеціальністю 081 «Право» / Уклад. Р. А. Калюжний,
Л. О. Шапенко. Київ, 2018. «Видавництво Людмила». 24 с.
ISBN 978-617-7638-00-0

Викладено загальні методичні рекомендації для самостійної роботи студентів, питання, що виносяться на самостійне опрацювання, основні теоретичні відомості, основні терміни та поняття, завдання та запитання для самоперевірки, а також список рекомендованих джерел.
Для студентів спеціальності 081 «Право».

© Р. А. Калюжний,
Л. О. Шапенко, 2018

ЗМІСТ

Вступ	4
Модуль 1 Правотворчість у сучасній теорії та практиці України	6
Практичне заняття 1.1. Правотворчість у системі категорій права	6
Практичне заняття 1.2. Правоутворення та його основні етапи	7
Практичне заняття 1.3. Теоретико-правові засади стабілізаційного призначення правотворчості	9
Практичне заняття 1.4. Теоретико-правове підґрунтя сучасної правотворчості	10
Практичне заняття 1.5. Сучасні проблеми теорії та практики правотворчості	12
Модуль 2 Наукові основи юридичної техніки.....	14
Практичне заняття 2.1. Теоретико-методологічні засади досліджень юридичної техніки	14
Практичне заняття 2.2. Сучасні підходи до розуміння юридичної техніки	15
Практичне заняття 2.3. Правила та засоби юридичної техніки та проблеми їхнього застосування	17
Практичне заняття 2.4. Сучасний стан та тенденції розвитку юридичної техніки в Україні	19
Список рекомендованих джерел.....	21

ВСТУП

Самостійна робота є однією із складових навчального процесу, яка передбачає індивідуальну підготовку студентів до навчальних занять та сприяє формуванню самостійності як особистісної риси і важливої професійної якості майбутнього юриста, суть якої передбачає набуття умінь систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги й контролю викладача. Правильна організація самостійної роботи дозволяє максимально індивідуалізувати навчання, підвищити ефективність сприйняття навчального матеріалу, а також виробити навички ефективної самостійної професійної діяльності на рівні європейських і світових стандартів.

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни «Наукові основи правотворчості та юридичної техніки» визначається робочою програмою дисципліни, а також цими методичними матеріалами.

Основними формами самостійної роботи студентів даної дисципліни є: 1) опрацювання лекційного матеріалу та рекомендованої джерельної бази; 2) підготовка конспекту з теми, вивчення окремих питань, винесених на самостійне опрацювання; 3) підготовка до різних форм контролю; 4) пошук та огляд літературних джерел за заданою тематикою; 5) написання рефератів з проблемних питань теми; 6) вирішення юридичних завдань; 7) виконання домашнього завдання.

Одним із видів самостійної роботи є опрацювання лекційного матеріалу, визначення головного у змісті лекції, засвоєння її основних моментів. При цьому потрібно всебічно розглянути зміст питань, що виносяться на заняття, опрацювати навчальну та навчально-методичну літературу, відповідні нормативно-правові акти. Перевірку засвоєння знань студенти здійснюють за допомогою питань для самоконтролю, які охоплюють основні положення, що підлягають самостійному засвоєнню студентами відповідно до кожної, передбаченої для самостійного вивчення, теми.

На практичних заняттях студенти глибше опановують складні питання, беруть участь у їх колективному творчому обговоренні, набувають навичок використання наукових методів аналізу певних явищ і проблем. Систематична підготовка до занять привчає до самостійної роботи з першоджерелами – періодичними виданнями, науковою, навчальною та навчально-методичною літературою. Під час занять створюються умови для перевірки та виявлення

інтелектуального рівня студентів, для набуття уміння виступати, логічно висловлюватись, колективно обговорювати гострі проблеми, відстоювати власну точку зору, аргументувати свою позицію.

Готуючись до практичного заняття, важливо, в першу чергу, визначити напрями наукових досліджень з певної проблеми та впровадження їх результатів у практику. Доцільно підготувати власні спостереження та висновки, обґрунтовуючи їх теоретичними положеннями та рекомендаціями.

Запропоновані методичні матеріали містять перелік питань до кожної теми, що виносяться на самостійне опрацювання, які в умовах обмеження кількості годин аудиторної роботи не розглянуті на лекціях чи практичних заняттях, а також питання для підготовки до модульних контрольних робіт та семестрового контролю. Опрацювання цих питань є необхідним для повного опанування теоретичним навчальним матеріалом з дисципліни «Наукові основи правотворчості та юридичної техніки».

Методичні рекомендації для самостійної підготовки до навчальних занять спрямовані на те, щоб у результаті опанування запропонованого матеріалу студенти набули наступні загальні та спеціальні (фахові) компетентності, які передбачають:

- розуміння теоретичних та практичних проблем правотворчої діяльності і юридичної техніки; нормотворення та правозастосування у сферах публічного і приватного права;

- володіння системою знань про принципи та методи правотворчої діяльності; правові засоби у правотворчому процесі; правила та засоби юридичної техніки; головні правила нормотворчої техніки і нормотворчого процесу; види нормотворчих помилок та способи їх усунення в текстах нормативно-правових актів; сучасні напрями та тенденції розвитку юридичної техніки в Україні;

- уміння використовувати теоретичні знання для підготовки нормативно-правових актів, проведення їх експертизи; вільно орієнтуватися у системі чинних нормативно-правових актів та аналізувати правозастосовну практику, працювати над проектами нормативно-правових актів; володіти культурою мислення, навичками правильно і повно відображати результати професійної діяльності в юридичній та іншій документації; аналізувати типові помилки, що виникають при створенні нормативно-правових актів та визначати способи їх усунення.

МОДУЛЬ 1. ПРАВОТВОРЧІСТЬ У СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ

Тема 1.1. Правотворчість у системі категорій права

План

1. Предмет та об'єкт правотворчості.
2. Методологія наукового опрацювання правотворчого процесу.

Методичні рекомендації

1. Починаючи вивчення теми, варто виходити з того, що об'єктом завжди виступає певне явище чи категорія, яка підлягає науковому дослідженню за допомогою пізнавальних засобів та прийомів відповідної науки. Наукове пізнання являє собою творчий процес вивчення суттєвих властивостей об'єкта, які й становлять предмет відповідної науки.

Беручи до уваги дану формулу та враховуючи принцип співвідношення об'єкта як матеріальної основи процесу пізнання і предмета як засобу визначення найсуттєвішої чи особливо значущої частини об'єкта пізнання (для завдань даного предмета пізнання, вивчення, дослідження чи врегулювання), об'єкт правотворчості слід розглядати як явище, що включає відносини, які відображають правову природу правотворчого процесу, а також теоретико-методологічні засади пізнання, врегулювання, перетворення проблем виникнення, формування, розвитку і функціонування права.

При вивченні предмета правотворчості, необхідно зважати на те, що він включає найбільш значущу частину правових проблем виникнення, формування, розвитку і функціонування права, а також методологічні засади виявлення, попередження та розв'язання правових проблем розвитку.

Важливим під час підготовки першого питання є проведення структурно-функціонального аналізу відносин, охоплених означеними об'єктом і предметом правотворчого процесу.

2. Розгляд другого питання передбачає висвітлення системи методів опрацювання правотворчості, що охоплює: загальні методи мислення (пізнання) – аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, порівняння тощо; філософські методи (діалектичний, метафізичний, герменевтичний); загальнонаукові методи, що використовуються переважно більшістю або всіма науками (історичний, функціональний, синергетичний тощо); конкретно-наукові (приватно-

наукові) методи, які застосовуються конкретними науками або їх окремими групами.

Також ґрунтовного аналізу потребує питання класифікації конкретно-наукових методів, які традиційно поділяються на дві підгрупи: неюридичні (конкретно-соціологічний, статистичний) та юридичні (формально-юридичний і порівняльно-правовий).

Опрацьовуючи дане питання, слід зупинитися на вивченні принципів наукового пізнання природи процесу правотворчості. Зокрема деталізації потребує принцип науковості, принцип історизму, принцип всебічності, принцип об'єктивності, принцип конкретності, принцип професіоналізму, принцип гласності, принцип відповідальності, принцип системності тощо.

Основні терміни та поняття: правотворчість, предмет правотворчості, об'єкт правотворчості, методи наукового пізнання, юридичні та неюридичні конкретно-правові методи, принципи правотворчого процесу.

Джерела: [1] - [5]; [8] - [9]; [11]; [14]; [18] - [20].

Запитання для самоперевірки

1. Що становить предмет правотворчості?
2. На яких принципах базується наукове пізнання правотворчої діяльності як правового явища?
3. Які Ви знаєте загальнонаукові методи дослідження процесу правотворчості?
4. Яке значення для утворення правових норм має діяльність держави та громадянського суспільства?
5. В чому полягає сутність формально-юридичного методу пізнання?
6. Яке місце займає правотворчість в системі категорій права?

Тема 1.2. Правоутворення та його основні етапи

План

1. Етапи правоутворення.
2. Основні орієнтири сучасного розуміння правоутворення.

Методичні рекомендації

1. Готуючись до першого питання, студенти повинні дослідити етапи процесу правоутворення. Зокрема, мова йде про розкриття трьох

етапів (формування (зародження) суспільних відносин; формування правових правил; реалізація правових правил), які хоча й є досить умовними, проте їх виокремлення дозволяє більш повно зрозуміти процес формування права як складного соціального явища, що характеризується взаємодією об'єктивних умов і суб'єктивних факторів, які визначають і забезпечують створення нормативно-правових актів.

Вивчення даного питання потребує характеристики кожного з цих етапів; з'ясування ролі та значення соціальних змін, їх впливу на процес правоутворення; розгляду змісту діяльності державно-владних та інших компетентних суб'єктів щодо формалізації загальнообов'язкових правил поведінки; висвітлення процесу реалізації правових правил, в ході якого відбувається втілення правових приписів у конкретні правові відносини, а також встановлення правопорядку.

2. Друге питання ставить перед студентом завдання проаналізувати сучасні теоретичні підходи до розуміння сутності поняття «правоутворення», які базуються на: різноманітті форм існування права, а також єдності і відмінності права і закону; пріоритеті людини і суспільства над державою; субсидіарності у взаємовідносинах суспільства і держави, що орієнтує на обслуговуючу та забезпечувальну роль держави, яка ґрунтується на засадах верховенства права; альтернативності у системі соціального регулювання, що спрямовує на усвідомлення права і процесів його утворення як лише однієї з форм соціальної взаємодії.

Завершуючи опрацювання даного питання, студентам потрібно виписати у робочий зошит основні орієнтири сучасного розуміння правоутворення, вказавши ознаки кожного з них.

Основні терміни та поняття: правоутворення, формування права, формулювання права, праворозуміння, соціальне регулювання, джерела права.

Джерела: [1] - [5]; [8] - [9]; [11]; [14]; [18] - [20].

Запитання для самоперевірки

1. Що складає зміст поняття «правоутворення»? Які джерела правоутворення Вам відомі?
2. На які етапи можна поділити процес правоутворення? Охарактеризуйте їх.

3. Як співвідносяться поняття «правоутворення» та «правотворчість»?
4. Чим відрізняється поняття «формування права» від «формулювання права»?
5. В чому полягає сутність поняття «альтернативність в системі соціального регулювання»?
6. Який вплив чинить праворозуміння на процес правоутворення?

Тема 1.3. Теоретико-правові засади стабілізаційного призначення правотворчості

План

1. Вплив типології праворозуміння на пізнання природи та змісту правотворчості.
2. Юридична практика та її роль у правотворчому процесі.

Методичні рекомендації

1. Підготовка до першого питання передбачає з'ясування типології праворозуміння, здійснення аналізу її ознак, що зумовлюють багатоманітність підходів до праворозуміння.

Основну увагу необхідно зосередити на вивченні різних критеріїв типології праворозуміння, зокрема, виокремити різні типи праворозуміння залежно від ставлення до «основного питання філософії» – співвідношення матеріального та ідеального; залежно від особливостей і масштабів використання надбань інших галузей знань в підходах до праворозуміння; залежно від розмежування чи ототожнення права і закону.

З'ясувати вплив типології праворозуміння на пізнання природи та змісту правотворчості неможливо без розгляду природно-правового типу праворозуміння, що ґрунтується на положеннях доктрини природного права, та юридико-позитивістського типу праворозуміння, в основі якого лежить концепція юридичного позитивізму. Важливим при цьому є опрацювання навчальної та наукової літератури з метою визначення основних рис доктрини природного права та концепції юридичного позитивізму.

2. Вивчення питання щодо юридичної практики та її ролі у правотворчому процесі потребує звернення до наукових юридичних джерел, в яких сформульовані різні розуміння поняття юридичної

практики. Зрозуміти сутність даного поняття можливо також завдяки здійсненню характеристики його ознак, тобто тих її рис, які властиві виду юридичної діяльності.

Для ґрунтовної підготовки з даного питання потрібно занотувати у робочому зошиті існуючі підходи до класифікації юридичної практики та охарактеризувати кожен з її видів.

Основні терміни та поняття: правотворчість, нормотворчість, правова реальність, правова парадигма, типологія праворозуміння, юридична практика, правотворча юридична практика, правореалізаційна юридична практика, правоохоронна юридична практика, юридична практика органів прокуратури, адвокатська практика, арбітражна практика, нотаріальна практика, судова практика.

Джерела: [1] - [5]; [8] - [9]; [11]; [14]; [18] - [20].

Запитання для самоперевірки

1. У чому полягає взаємозв'язок права і правотворчості?
2. Які доктринальні дефініції праворозуміння існують в юридичній літературі?
3. Що складає зміст природно-правового та юридико-позитивістського типів праворозуміння?
4. Які критерії покладено в основу класифікації праворозуміння?
5. На які види поділяється юридична практика?
6. Як співвідноситься правотворча, нормотворча та законотворча практика?

Тема 1.4. Теоретико-правове підґрунтя сучасної правотворчості

План

1. Правотворчі відносини в системі суспільних відносин.
2. Форми та методи реалізації функцій держави у сфері правотворчості.

Методичні рекомендації

1. Готуючи відповідь на перше питання, слід усвідомити важливість забезпечувальної ролі правотворчих відносин, яку вони виконують у системі правових відносин, у функціонуванні та розвитку системи законодавства. Як елемент механізму правового регулювання,

правотворчі відносини здійснюються постійно. Цим забезпечується постійне вдосконалення правового регулювання суспільних відносин. Окрім цього, безперервна реалізація правотворчих відносин обумовлена оперативним характером регулювання у сфері публічного управління.

Досліджуючи специфіку правотворчих відносин, варто врахувати те, що вони виступають засобом створення (зміни, скасування) самих норм права. В цьому їх головна, основна функція. Як і інші правові відносини, вони слугують засобом реалізації правових приписів, установлень.

Важливим при вивченні даного питання є розгляд юридичного (юридично-технічного) процесу, результатом якого є створення нормативного акта, а основою цього процесу слугують матеріальні та процесуальні відносини.

2. Відповідаючи на друге питання, слід зазначити, що процес упорядкування та врегулювання суспільних відносин неможливий без участі держави шляхом реалізації власних функцій. А однією з характерних особливостей функцій держави є наявність чітко визначених форм і методів їх реалізації. Саме вони не лише забезпечують єдність і системність функцій, а й визначають засоби зовнішнього прояву та забезпечення функцій держави.

Характеризуючи правові форми реалізації функцій держави, необхідно провести аналіз різних точок зору науковців щодо їх визначення та вказати найбільш прийнятні класифікації форм реалізації функцій держави у сфері правотворчості.

Завершуючи підготовку з даного питання, варто наголосити, що роль держави змінюється у зв'язку зі своєрідністю методів реалізації функцій держави. При цьому, враховуючи особливості різних напрямків діяльності держави, потрібно розкрити поняття та зміст методів (приймів) реалізації її функцій, що мають імперативний та диспозитивний характер.

Основні терміни та поняття: цінність права, правові відносини, правотворчі відносини, матеріальні відносини, процесуальні відносини, функції держави, стандарти правотворчої процедури.

Джерела: [1] - [5]; [8] - [9]; [11]; [14]; [18] - [20].

Запитання для самоперевірки

1. Яке місце посідають правотворчі відносини в механізмі правового регулювання?
2. З якою метою здійснюється правотворчі правовідносини?
3. У яких формах відбувається реалізація функцій держави у сфері правотворчості?
4. Які форми організаційної діяльності органів держави Ви знаєте?
5. На яких принципах базується реалізація функцій держави у сфері правотворчості?
6. Які структурні елементи системи ідеолого-концептуальних та формально-юридичних засад правотворчості Вам відомі?

Тема 1.5. Сучасні проблеми теорії та практики правотворчості

План

1. Функції та принципи правотворчості.
2. Тенденції розвитку та вдосконалення правотворчості в Україні.

Методичні рекомендації

1. Вивчення першого питання передбачає дослідження тих функцій правотворчості, які вона виконує в процесі правового регулювання суспільних відносин. Тобто детального розгляду потребують наступні функції: функція первинного регулювання нових суспільних відносин; функція оновлення нормативно-правового матеріалу; функція ліквідації прогалин у позитивному праві; функція систематизації нормативно-правового матеріалу.

Висвітлюючи дане питання, варто звернути увагу на те, що правотворча діяльність повинна базуватися на раціональних, прагматичних, позбавлених будь-якої ідеології, ефективних принципах, тобто основоположних, фундаментальних ідеях, керівних засадах. Для закріплення знань з даної теми, необхідно законспектувати у робочому зошиті короткий зміст кожного принципу правотворчості та навести приклади їх реалізації у правотворчому процесі.

2. Розкриваючи друге питання, студент повинен звернути увагу на те, що сучасна юридична наука потребує аналізу та переосмислення процесу правотворчості, а також виокремлення як на теоретичному, так і на практичному рівнях нових наукових підходів до

характеристики категоріального рівня правотворчості, її сутності та значення в контексті сучасних потреб суспільства і держави.

Слід зазначити, що на здійснення процесу правотворчості в сучасному суспільстві впливають різноманітні національні, міжнародні, суб'єктивні та об'єктивні фактори, які потребують відповідної характеристики з метою більш повного висвітлення та розуміння сучасних тенденцій розвитку та вдосконалення правотворчої діяльності в Україні.

Основні терміни та поняття: національна правотворчість, форми правотворчості, функції правотворчості, суб'єкти правотворчості, принципи правотворчості.

Джерела: [1] - [5]; [8] - [9]; [11]; [14]; [18] - [20].

Запитання для самоперевірки

1. У чому полягає основна мета правотворчості?
2. Які форми правотворчості Ви знаєте?
3. На яких принципах базується правотворча діяльність?
4. У чому полягає сутність поняття «правотворчий процес»? Назвіть стадії правотворчого процесу.
5. Які суб'єктивні та об'єктивні фактори впливають на процес правотворчості?
6. Які шляхи вдосконалення нормативно-правової бази правової системи Ви знаєте?

МОДУЛЬ 2. НАУКОВІ ОСНОВИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Тема 2.1. Теоретико-методологічні засади досліджень юридичної техніки

План

1. Теоретичні основи формування ідеї юридичної техніки.
2. Історія та передумови формування юридичної техніки.

Методичні рекомендації

1. Підготовка першого питання передбачає, перш за все, розуміння того, що юридична техніка є предметом досліджень багатьох дисциплін, а тому з метою її всебічного аналізу слід звернутися до найбільш відомих наукових праць, автори яких є представниками тієї або іншої наукової дисципліни, зокрема: філософії; теорії та історії держави і права, історії політичних та правових вчень; галузевих юридичних наук (конституційного та адміністративного права); гуманітарних наук (логіки, діловодства, української мови тощо).

Дійсно важливим внеском у розвиток юридичної техніки є праці філософів, які розглядали її окремі аспекти ще до того, як термін «юридична техніка» було введено в теорію права у XVII столітті. Проте, характеризуючи юридичну техніку як самостійну правову категорію, слід звернутися до наукових праць таких вчених як Д.А. Керимов, Г.І. Денисов, С.С. Алексєєв, А.Б. Венгеров, П.М. Рабінович, М.І. Козюбра, С.В. Бобровник, Ж.О. Дзейко, О.Л. Дзюбенко, І.Д. Шутак та ін.

Детального розгляду потребують також праці науковців XIX-XX ст.ст., коли юридична техніка сформувалася не тільки як певний досвід, набутий в процесі правотворчості, але і як відповідна правова категорія, що охоплювала собою систему правил, засобів, прийомів створення, скасування та упорядкування правових актів.

З метою систематизації навчального матеріалу з даного питання студентам пропонується зазначити у робочому зошиті представників інструментального та якісного підходів до розуміння юридичної техніки та обґрунтувати сутність цих підходів.

2. Розкриття другого питання необхідно почати з того, що історія розвитку держави і права включає чотири самостійні етапи: Античність, Середньовіччя, Новий час, Новітній час, кожен з яких

характеризується певними рисами розвитку держави, які відповідно вплинули на розвиток права, а отже і на розвиток юридичної техніки.

Слід також звернути увагу на те, що питання про розвиток юридичної техніки потрібно розглядати в двох аспектах: як наукову розробку, тобто формування системи наукових знань про інститут юридичної техніки; як практичний розвиток, який полягає у розгляді юридичної техніки в контексті практики її використання компетентними органами влади у процесі підготовки юридичних документів.

Для закріплення навчального матеріалу з даного питання потрібно скласти у робочому зошиті таблицю-характеристику «Етапи розвитку юридичної техніки».

Основні терміни та поняття: юридична техніка, функції юридичної техніки, юридичне письмо, джерела формування юридичної техніки, етапи розвитку юридичної техніки.

Джерела: [1] - [5]; [6] - [9]; [13]; [15] - [17]; [21]; [24] - [26].

Запитання для самоперевірки

1. Які передумови розвитку юридичної техніки?
2. З працями яких вчених пов'язаний розгляд юридичної техніки як самостійної правової категорії?
3. Які особливості мала юридична техніка в період Античності?
4. У чому полягає сутність «правового письма»? Що є його основною формою?
5. Які функції виконує юридична техніка як галузь наукових знань?
6. Як співвідноситься юридична техніка як галузь наукових знань з іншими правовими та неправовими науками?

Тема 2.2. Сучасні підходи до розуміння юридичної техніки

План

1. Поняття та значення юридичної техніки.
2. Види юридичної техніки.

Методичні рекомендації

1. Висвітлення першого питання необхідно почати з того, що, перш ніж характеризувати різні підходи щодо розуміння юридичної техніки,

слід звернутися до герменевтичного аналізу найбільш відомих авторських позицій, де висвітлюється зміст поняття «техніка».

В ході підготовки даного питання студенти повинні проаналізувати багатогранність поняття «юридична техніка». При цьому слід врахувати, що при всій різноманітності поглядів на проблему типології юридичної техніки, в юридичній літературі виділяють два основні підходи. «Широкий» підхід, який базується на тому, що юридична техніка ототожнюється з правом в цілому або лежить в його основі, відображаючи більше аспектів правової діяльності. Та «вузький» підхід до розуміння юридичної техніки, який обмежується її присутністю лише в одній сфері права – законодавчій. Тим самим ототожнюється поняття «юридична техніка» і «законодавча техніка».

Оволодіння системою знань щодо поняття та значення юридичної техніки неможливе також без вивчення особливостей юридичної техніки в різних правових системах сучасності.

Завершуючи опрацювання даного питання, студентам пропонується підготувати доповідь на тему: «Значення юридичної техніки для формування правової держави, зміцнення законності і правопорядку, підвищення рівня професійної культури юриста».

2. Готуючи відповідь на друге питання, слід виходити з того, що юридична техніка є найважливішою умовою і засобом виправлення та попередження юридичних помилок, яку застосовують адвокати, судді, нотаріуси, парламентарі, урядовці, управлінці для письмового окреслення змісту нормативно-правових актів, оформлення юридичних документів, вираження правового аналізу юридичних прав і обов'язків.

Студенти повинні розглянути існуючі наукові підходи до класифікації юридичної техніки та надати в робочому зошиті коротку характеристику різних її видів.

Повна підготовка з даного питання передбачає розкриття змісту понять «законодавча техніка» та «законодавча технологія»; «юридична техніка» та «юридична технологія», а також з'ясування їхнього взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Основні терміни та поняття: юридична техніка, законодавча техніка, нормотворча техніка, правила юридичної техніки, прийоми юридичної техніки.

Джерела: [1] - [5]; [6] - [9]; [13]; [15] - [17]; [21]; [24] - [26].

Запитання для самоперевірки

1. Яке практичне значення має юридична техніка для вдосконалення правової системи?
2. В чому полягає сутність загальної та галузевої юридичної техніки?
3. Яка відмінність між поняттями «юридична техніка», «юридична тактика» та «юридична технологія»?
4. На яких принципах базується юридична техніка?
5. Як співвідносяться поняття «юридична техніка» та «юридична технологія»?
6. Які прийоми юридичної техніки Ви знаєте?

Тема 2.3. Правила та засоби юридичної техніки та проблеми їхнього застосування

План

1. Поняття та види правил юридичної техніки.
2. Поняття та класифікація засобів юридичної техніки.

Методичні рекомендації

1. Вивчення першого питання передбачає розуміння того, що юридична техніка є складним поняттям, вивчення якого потребує проведення структурного аналізу. Слід усвідомити, що за своєю структурою юридична техніка, яка характеризується самостійністю та стійкістю, складається із системи правил, засобів і способів створення нормативно-правових актів та їх систематизації у формі кодифікації чи консолідації. При цьому варто зазначити, що такі засоби і способи юридичної техніки, як правило, не можуть бути охоплені універсальним визначенням їх поняття. У правознавстві існують їх різні тлумачення, які переважно залежать від типології праворозуміння.

Під час дослідження даного питання студенти повинні розглянути правила юридичної техніки та визначити і занотувати у робочому зошиті види правил юридичної техніки, застосовуючи різні критерії для їх класифікації.

2. Працюючи над другим питанням студенти повинні засвоїти, що

засоби юридичної техніки є тими знаряддями, інструментами, які використовуються в процесі створення та систематизації текстів правових актів.

Необхідно також зазначити, що залежно від змісту допустимих правом явищ, за допомогою яких забезпечується досягнення законодавцем мети правового регулювання при створенні і систематизації текстів правових актів, засоби юридичної техніки можна класифікувати на такі види: юридичні конструкції; мовні засоби; юридичні терміни; юридичні презумпції; юридичні фікції; юридичні аксіоми; юридичні дефініції; юридичні преюдиції тощо.

Підготовка з даного питання передбачає здійснення аналізу проблеми застосування юридичних термінів у законодавчих актах; розгляду основних властивостей юридичних конструкцій; з'ясування поняття та ознак юридичних презумпцій, сутності юридичних аксіом; виокремлення видів юридичних фікцій; проведення класифікації юридичних преюдицій тощо.

Основні терміни та поняття: правила юридичної техніки, засоби юридичної техніки, юридичні конструкції, мовні засоби, юридичні терміни, юридичні презумпції, юридичні фікції, юридичні аксіоми, юридичні дефініції, юридичні преюдиції.

Джерела: [1] - [5]; [6] - [9]; [13]; [15] - [17]; [21]; [24] - [26].

Запитання для самоперевірки

1. Які правила ставляться до використання юридичних термінів при підготовці нормативних актів?
2. Які критерії покладено в основу класифікації юридичних фікцій?
3. Що складає зміст поняття «юридичні аксіоми»? Наведіть приклади юридичних аксіом.
4. Який вплив чинять юридичні застереження на ефективність правового регулювання?
5. Які вимоги ставляться до використання в юридичному процесі юридичних преюдицій?
6. Як співвідносяться поняття «юридичний термін» та «юридична дефініція»?

Тема 2.4. Сучасний стан та тенденції розвитку юридичної техніки в Україні

План

1. Основні напрямки розвитку юридичної техніки: теоретичні та практичні аспекти.
2. Зміст та поняття юридичної техніки міжнародного права.

Методичні рекомендації

1 Відповідь на перше питання має складатися з трьох основних частин. По-перше, студент повинен висвітлити сучасний стан розвитку юридичної техніки в Україні, опрацюовуючи при цьому наявні наукові розробки в цій сфері.

По-друге, уваги потребує розгляд теоретичних проблем вдосконалення юридичної техніки. Адже сучасний етап розвитку юридичної техніки вимагає нових теоретичних підходів, зокрема, важливим є поступове розмежування понять юридичної, законодавчої, правотворчої, нормотворчої та інших видів техніки у вітчизняній юриспруденції.

По-третє, студенту варто зупинитися на аналізі практичних аспектів розвитку юридичної техніки. Оскільки подальший розвиток юридичної техніки потребує радикального відходу від абсолютизації її інструментального аспекту, який ґрунтується на розумінні юридичної техніки поза безпосереднім зв'язком її із сутністю права і держави. Тобто юридична техніка без сумніву повинна виконувати інструментальну функцію.

Також слід зауважити, що розвиток юридичної техніки в Україні зумовлений впливом європейських правоінтеграційних процесів, що, в свою чергу, актуалізує значення подальших досліджень проблеми зближення правової системи України з правом Європейського Союзу.

2. У ході підготовки другого питання потрібно враховувати об'єктивний та закономірний хід уніфікації законодавства європейських держав, затвердження пріоритету норм і принципів міжнародного права перед національним, визнання обов'язкової юрисдикції Європейського Суду, необхідності здійснення уніфікації багатьох галузей та інститутів права, правової термінології, використання законотворчих та правозастосовних процедур і режимів.

Необхідно також вказати на міжгалузевий характер юридичної

техніки міжнародного права, що зумовлене об'єктивними процесами інтеграції національного законодавства, які відбуваються шляхом впливу на зміст і структуру законодавчих актів національних галузей законодавства та шляхом використання в національному законодавстві принципів, правоположень та правил інших держав тощо.

Враховуючи те, що юридична техніка міжнародного права є постійно еволюціонуючим динамічним феноменом, важливим є виведення її на концептуальний, загальнонауковий рівень осмислення, а також формування міцної методологічної бази.

Грунтовна підготовка даного питання передбачає здійснення характеристики системи прийомів і способів юридичної техніки міжнародного права.

Основні терміни та поняття: уніфікація, євроінтеграційні правові процеси, юридична техніка міжнародного права, інструментальна функція юридичної техніки міжнародного права.

Джерела: [1] - [5]; [6] - [9]; [13]; [15] - [17]; [21]; [24] - [26].

Запитання для самоперевірки

1. В чому полягає вплив євроінтеграційних процесів на розвиток юридичної техніки в Україні?
2. Які існують теоретичні проблеми вдосконалення вітчизняної юридичної техніки?
3. В чому полягає сутність інструментальної функції юридичної техніки?
4. Які правила укладення міжнародних договорів Ви знаєте?
5. У чому полягає роль євроінтеграційних процесів для розвитку юридичної техніки в Україні?
6. Які перспективні напрями розвитку юридичної техніки в практиці вітчизняного правотворення?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова література:

1. Теорія держави і права: навч. посіб. для підгот. фахівців з інформаційної безпеки / [О.О. Тихомиров, М.М. Мікуліна, Ю.А. Іванов та ін.]; за заг. ред. Л.М. Стрельбицької. – Київ: Кондор Видавництво, 2016. – 332 с.
2. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підручник / М.С. Кельман. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – 716 с.
3. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред.. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. – 392 с.
4. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред.. О.В. Петришина. – Х.: Право, 2014. – 368 с.
5. Качур В.О. Теорія держави і права : навчальний посібник [Текст] / В.О. Качур. – К. : Видавництво «ЦП «Компринт», 2014. – 328 с.
6. Манько Д.Г. Юридична техніка й технології : навч.-метод. посіб. / Д.Г. Манько. – Херсон : Олді-плюс, 2013. – 202 с.
7. Шутак І.Д. Юридична техніка : навч. посіб. / І.Д. Шутак, І.І. Онищук. – Івано-Франківськ, 2013. – 495 с.
8. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2012. – 526 с.
9. Татарчук В.І. Теорія держави і права. Навчальний посібник. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.

Допоміжна література:

10. Навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» (освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр», спеціальність 8.03040101 «Правознавство») / уклад.: С.Г. Серьогіна, П.М. Любченко, І.І. Бодрова та ін. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013 – 35 с.
11. Волошин Ю.О. Модельна правотворчість і гармонізація у комплексі засобів зближення правових систем в умовах міждержавної інтеграції: порівняльно-правовий аспект / Ю.О. Волошин // Право України. – 2013. – С. 242-250.

12. Теньков С.О. Процесуальні та договірні документи у практиці роботи юристів / С. О. Теньков, О. В. Богатиренко, О. С. Головатенко та ін. – К. : Професіонал, 2012. – 512 с.

13. Легка О. Юридична техніка законодавчих та правозастосовних актів / О. Легка // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 101-107.

14. Чаплук О. Метологічні засади взаємодії національної та міжнародної правотворчості. / О. Чаплук // Юридична Україна: Правовий часопис – Київ, 2011. – № 4. – С. 21-26.

15. Процесуальні документи у цивільних справах : теорія, методика, практика : науково-практичний посібник / ред. С.Я. Фурса – К. : Правова єдність, 2011. – 895 с.

16. Кримінально-процесуальні документи: досудове та судове провадження: навчально-практичний посібник / О. П. Кучинська. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 406 с.

17. Процесуальна документація: навч. посібник / П. М. Павлик, Ж. В. Удовенко, Т. М. Кілічава, Л. М. Райх. – 3-тє вид., переробл. та доповн. станом на 1 серп. 2010 р. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 560 с.

18. Ковальський В.С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади / В.С. Ковальський, І.П. Козінцев. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 192 с.

19. Ющик О.І. Теоретичні основи законодавчого процесу: моногр. / О.І. Ющик. – К.: Парлам. вид-во, 2004. – 520 с.

20. Биля І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки: автореф. дис ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І. О. Биля. – Х., 2004. – 20 с.

3. Інформаційні ресурси в інтернеті:

21. Яковенко М.О. Юридична техніка: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни студентами спеціальності 081 «Право» [Електронний ресурс] / М.О. Яковенко. – Полтава: ВНЗ Укоопспілки «ПУЕТ», 2016. – 148 с. – Режим доступу: http://pravo.puet.edu.ua/files/lic2016/ut_03.pdf

22. Риндюк В.І. Нормотворча діяльність : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. [Електронний ресурс] / В. І. Риндюк. – К. : КНЕУ, 2009. – 162 с. – Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/8461/1/cgiirbis_64.pdf

23. Бержерон Р. Правила нормопроєктування [Електронний ресурс] / Р. Бержерон. – Оттава : М-ство юстиції Канади, 1999. – 60 с. – Режим доступу: aritu.org.ua/system/files/bergeron.doc

24. Болдырев М. Юридическое конструирование: курс лекций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://issuu.com/singa/docs/iurconst/1>

25. Буроменський М. В. Звернення до Європейського суду з прав людини : практика Суду і особливості українського законодавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.khpg.org/index.php?id=1080677442> 4.

26. Гиляка О. Юридичний документ : особливості та законодавче регулювання [Електронний ресурс] / О. Гиляка // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 3. – С. 165-172. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/vapny_2014_3_18.pdf

НАУКОВІ ОСНОВИ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Методичні рекомендації

Комп'ютерна верстка В.І. Чалчинський

Гарнітура Таймс. Формат 60x84/16.
Наклад 300. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 1,5.
Гарнітура Таймс. Підписано до друку 05.01.2018. Зам. № 450.

Надруковано в “Видавництво Людмила”.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 5303 від 02.03.2017.
“Видавництво Людмила”
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: + 38 050 469 7485, 068 340 8332
E-mail: lesya3000@ukr.net